

Development of Arts and Culture Institutes in Regional Universities under the Ministry of University Affairs

Banchong Farrungsang¹ and Kaimook Uttayawalee²

¹M.Ed.(Educational Administration), Lecturer

Department of Demonstration School, Faculty of Education,

E-mail: fbanchon@bunga.pn.psu.ac.th

²M.A.(History), Lecturer

Department of History and Art, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Prince of Songkla University

Abstract

This research aimed to study the development of arts and culture institutes in three regional universities: Chiang Mai University, Khon Khaen University and Prince of Songkla University. It was found that the state's cultural policy was related to the higher education development plan. That is, the government encouraged higher education institutions to play an important role in the conservation and promotion of national and local culture; thus, culture conservation and dissemination was one of the missions of higher education institutions. The three arts and culture institutes had similar development. Each was established initially as a cultural center, then became a cultural institute. Promotion, conservation and dissemination of local culture were the tasks of these institutes. Typical activities organized related to teaching and research missions, cultural conservation and dissemination, arts and cultural gallery and museum. For future plan, they expected the institutes to be autonomous, establish cultural networks both inside and outside the universities to help organize activities that were in accordance with local culture, form the committee for administration and management, and emphasize on conducting new knowledge from cultural research.

Keywords : arts and culture institute, local culture, local wisdom, regional universities

พัฒนาการของสถาบันศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

บรรจง ฟาร์รุ่งสง¹ และไข่มุก อุทยาวลี²

¹ศส.ม. (การบริหารการศึกษา), อาจารย์

ภาควิชาโรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: fbanchon@bunga.pn.psu.ac.th

²ศส.ม. (ประวัติศาสตร์), อาจารย์

ภาควิชาประวัติศาสตร์และศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการของสถาบันศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยภูมิภาค 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการศึกษาพบว่า นโยบายวัฒนธรรมของชาติมีความสัมพันธ์กับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา กล่าวคือ รัฐสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาชั้นสูงมีบทบาทสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ในแผนอุดมศึกษาจึงระบุภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้เป็นภารกิจสำคัญเทียบเท่าภารกิจด้านการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการ ขอบเขตของการทำนุบำรุงวัฒนธรรมครอบคลุมทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และการเผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่ระดับสากล ในด้านโครงสร้างการบริหารงานองค์กร และลักษณะการจัดกิจกรรม พบว่ารูปแบบของสถาบันทั้ง 3 แห่ง มีความคล้ายคลึงกันในด้านพัฒนาการของการจัดโครงสร้างคือ เริ่มจากการดำเนินงานระดับศูนย์วัฒนธรรม และพัฒนาเป็นหน่วยงานระดับสำนักหรือสถาบันด้านวัฒนธรรม โดยมหาวิทยาลัยภูมิภาคมีนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและการเป็นแกนนำของชุมชนในการรักษาวัฒนธรรมตลอดจนการเผยแพร่ไปสู่สังคมภายนอก กิจกรรมที่จัดสอดคล้องกับภารกิจด้านวิชาการและการวิจัย มีการอนุรักษ์ เผยแพร่ การจัดแสดงหอศิลปวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ ด้านแนวทางการดำเนินนโยบายในอนาคต ต้องการให้สถาบันมีการบริหารงานอย่างอิสระ จัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยมีเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยมีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการและมุ่งพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวิจัยวัฒนธรรม

คำสำคัญ: สถาบันศิลปวัฒนธรรม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, วัฒนธรรมท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยภูมิภาค

บทนำ

มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคของไทยก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สืบเนื่องจากนโยบายการเร่งพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างประเทศไปสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตก การพัฒนาในช่วงดังกล่าวเป็นไปอย่างสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร ตลอดจนด้านการพัฒนาและการขยายการศึกษาระดับสูง โดยผ่านความร่วมมือจากภาครัฐ ซึ่งการวางรากฐานในด้านการพัฒนาระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยดังกล่าวได้ดำเนินการเรื่อยมาจนใน พ.ศ. 2500 ต่อมาสมัยรัฐบาลของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กระแสการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยเผด็จการ ขณะเดียวกันกระแสการพัฒนาประเทศได้เน้นการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับสูงของประเทศจึงเป็นระบบพัฒนาคนเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างสอดคล้องกัน เพราะกระบวนการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่ได้รับการศึกษาระดับสูงจากสาขาอาชีพต่าง ๆ รัฐบาลจึงมีนโยบายดำเนินการขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ดังจะเห็นได้จากกรณีการผลักดันดำเนินการก่อตั้งมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาต่าง ๆ และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค มหาวิทยาลัยที่ได้ก่อตั้งขึ้นในส่วนภูมิภาคตามนโยบายดังกล่าวในช่วงแรกและถือเป็นสถาบันอุดมศึกษาภูมิภาคหลักของท้องถิ่นในภาคเหนือ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ก่อตั้งใน พ.ศ. 2505 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก่อตั้งใน พ.ศ. 2506 และในภาคใต้ คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งก่อตั้งใน พ.ศ. 2507 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537, 50-51, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527, 42-49)

นับจาก พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยในภูมิภาคได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาระดับสูงในท้องถิ่น ตามนโยบายของรัฐ ใน พ.ศ. 2515 รัฐบาลได้จัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัย ตามประกาศ

คณะปฏิวัติ และให้มีรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มีหน้าที่กำกับดูแลด้านนโยบายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นมหาวิทยาลัยในภูมิภาคที่ตั้งขึ้นจึงมีภารกิจในการสร้างความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของการอุดมศึกษาระยะนี้ ยังเป็นไปตามกระแสของความขัดแย้งกันอยู่ระหว่างการดำเนินการขององค์กรส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ของภาครัฐที่ยังคงระบบรวมศูนย์ภายใต้บทบาทของทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2518, 80)

ภารกิจของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคนับตั้งแต่ได้ก่อตั้งขึ้น นอกจากบทบาทในการพัฒนาการศึกษาระดับสูงในแต่ละภูมิภาคแล้ว มหาวิทยาลัยยังมีการกิจในด้านวัฒนธรรม คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภารกิจที่แสดงถึงบทบาทที่มหาวิทยาลัยต้องรับผิดชอบในฐานะองค์กรของชุมชน และการมีบทบาทพัฒนาชุมชนในฐานะที่พึงของคนในท้องถิ่น ด้วยแนวคิดที่ว่า หากการพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นการยึดชุมชนเป็นที่ตั้ง และพัฒนาชุมชนตามแนวทางของท้องถิ่น ย่อมนำไปสู่การพัฒนาสังคมระดับภูมิภาคที่ยั่งยืน และมีการพัฒนาสังคมอย่างสอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย โดยชุมชนท้องถิ่นสามารถยืนบนรากฐานของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ภารกิจด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยท้องถิ่นระยะแรกถูกกำหนดขึ้น เนื่องจากหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนของรัฐและประชาชนในภูมิภาค จะได้มีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ ในช่วงแรกให้เป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยและส่งเสริมความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทระดับประเทศไปสู่ประชาคมโลกอย่างมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย การส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมดังกล่าว จำเป็นต้องสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนปกติซึ่งเป็นนโยบายที่รัฐต้องการสนับสนุนให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของมหาวิทยาลัย

ใน พ.ศ. 2520 จนถึง พ.ศ. 2530 รัฐบาลได้จัดให้มีการทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวขึ้นครั้งแรก โดย

ให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขณะนั้น แผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อใช้ในอนาคตคือ แผนการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2539) ถึงแผน 9 (พ.ศ. 2549) ในแผนการศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาดังกล่าว ได้มีการกำหนดเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยต้องมีองค์ประกอบเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน ดังนี้คือ มีความเป็นเลิศทางวิชาการ (Excellence) ความเสมอภาค (Equality) ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และความเป็นสากล (Internationalization) พร้อมกันนี้มหาวิทยาลัยต้องมีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหาร ทั้งในด้านการสอนการวิจัย การบริการวิชาการและต้องมีบทบาทในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนที่มหาวิทยาลัยถือกำเนิดก่อตั้งขึ้น

ด้านภารกิจของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้มีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาบทบาทและภารกิจสำหรับด้านนี้คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไม่ควรถูกจำกัดอยู่แต่การอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่หมายถึงการศึกษาให้เข้าใจความเป็นไทยอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การเรียนการสอน และการศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมในประชาคมโลกอย่างมีเอกลักษณ์ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมควรรวมไปถึงการเสริมสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่บุคคลและสังคมอันเป็นวัฒนธรรม และค่านิยมที่ถ่วงดุลให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ การสร้างบรรยากาศทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา โดยอาศัยสภาพแวดล้อม กิจกรรมนักศึกษาตลอดจนการเรียนการสอนที่มีบูรณาการของเป้าหมาย และการดำเนินงานระหว่างกันเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาค่านิยม และคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หลักสูตร และกิจกรรมที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาไทย การเรียนการสอนที่เข้าไปสัมผัสชุมชนและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น การขยายขอบเขตการดำเนินการและภารกิจด้านนี้จำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปองค์กรทางศิลปวัฒนธรรมในระดับสถาบันให้มีทรัพยากรเพียงพอทั้งในแง่กำลังคน เงินทุน และเครือข่าย ความร่วมมือ

กับหน่วยงานภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อพัฒนากลไกและโครงสร้างใหม่ เช่น องค์กรไทยคดีศึกษาของวัฒนธรรมพื้นฐาน อัดชีวประวัติบุคคล เป็นต้น ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นต้นแบบแก่นักศึกษาและสังคม จำเป็นต้องปฏิรูปทั้งแนวคิด และวิธีการดำเนินการที่สามารถมองและถ่ายทอดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมออกมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อหล่อหลอมบุคลิกภาพและจิตใจนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยในภูมิภาค ได้มีการนำนโยบายดังกล่าวมาปรับใช้ให้มีความสอดคล้องกับภูมิภาคแต่ละแห่ง ซึ่งมีการดำเนินการ และมีปัญหาอุปสรรคที่แตกต่างกัน ใน พ.ศ. 2542 นโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2542 ได้ให้แนวทางการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมให้มีความสอดคล้องกับการปฏิรูปทางการเมืองและสังคม โดยให้สถาบันการศึกษามีบทบาทร่วมกับบุคคลรอบรั้วชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพเอกชน สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่นเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน การรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 1 - 34

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนาการสถาบันศิลปวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จึงเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงที่มาพัฒนาการของสถาบันศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ในด้านการสนับสนุนการดำเนินนโยบายด้านการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทั้งในแนวคิดที่นำไปสู่นโยบาย และในระดับการนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นการทำความเข้าใจพัฒนาการดำเนินงานตามเงื่อนไขทางสังคม ในบริบทของมหาวิทยาลัยชุมชน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทิศทาง การพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยภูมิภาคที่เหมาะสม และการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง มาเป็นแนวทางในการ

กำหนดบทบาทและการพัฒนาของมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและเป็นที่ยิ่งของชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและนโยบายการกำหนดบทบาทของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคในด้านการส่งเสริม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในบริบทของประวัติศาสตร์ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาท การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยด้านการส่งเสริม และการจัดกิจกรรม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการดำเนินงานของสถาบันด้านศิลปวัฒนธรรม

3. เพื่อศึกษารูปแบบและกรอบในการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยในการดำเนินการส่งเสริม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่มีขึ้นในระดับภูมิภาค

4. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนนโยบาย และโครงสร้างการดำเนินการกิจของมหาวิทยาลัยในภูมิภาค ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมและชัดเจนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สถาบันที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในองค์ประกอบของมหาวิทยาลัยของรัฐที่ตั้งในเขตภูมิภาค มีภารกิจโดยตรงในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องและอำนวยความสะดวกต่อท้องถิ่นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมการสืบทอด การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนไทยในเขตภูมิภาค และผลผลิตทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากการสืบสานของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง รากฐานภูมิความรู้ของคนในท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ขอบเขตการวิจัย

1. ข้อมูลการศึกษาส่วนกลางด้านนโยบายการศึกษา เน้นข้อมูลเอกสารกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย

2. การเก็บข้อมูลเชิงประวัติ และการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค เน้นการเก็บข้อมูลสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับสถาบันศิลปวัฒนธรรม

3. การเก็บข้อมูลของมหาวิทยาลัย ดำเนินการทั้งส่วนเอกสารและการใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

4. ด้านระยะเวลาในการศึกษา เริ่มตั้งแต่การดำเนินการด้านวัฒนธรรมของภาครัฐ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยประมาณจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสำรวจข้อมูลเอกสาร

การสำรวจข้อมูลเอกสารในการวิจัยผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อเท็จจริงทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของช่วงเวลานับตั้งแต่รัฐบาลเริ่มมีนโยบายก่อตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่าง ๆ และข้อมูลเอกสารที่แสดงถึงการดำเนินนโยบายการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพัฒนาการเริ่มดำเนินงานด้านแผนการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยภูมิภาคของรัฐทั้งสามแห่ง ดังนั้นในกระบวนการสำรวจข้อมูลเอกสารแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ การสำรวจข้อมูลเอกสารจากส่วนกลาง และการสำรวจข้อมูลเอกสารในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

1.1 การสำรวจข้อมูลเอกสารจากส่วนกลาง

การสำรวจข้อมูลเอกสารเป็นการศึกษาข้อมูลเอกสารของทบวงมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการแนวคิดและนโยบายของรัฐทางด้านวัฒนธรรม เอกสารเบื้องต้นของสิ่งพิมพ์รัฐบาลร่วมสมัย อาทิ พระราชบัญญัติ

บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับต่าง ๆ เช่น ฉบับ พ.ศ. 2483 พ.ศ. 2485 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ข้อมูลแสดงนโยบายด้านวัฒนธรรม ในช่วงจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ข้อมูลต่อมาในยุคจอมพลถนอม กิตติขจร มีการโอนอำนาจของหน่วยงานวัฒนธรรมโดยมีการยุบกระทรวงเป็นกอง และขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2515 ข้อมูลการแต่งตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 (สวช.) นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2524 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้ใช้แนวทางในการรักษาส่งเสริมและพัฒนาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2529 สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในส่วนว่าด้วยการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในด้านมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐในระบอบประชาธิปไตยระดับอุดมศึกษาในฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) เริ่มใช้นโยบายวัฒนธรรมครั้งแรกในแผนอุดมศึกษา โดยมีการกำหนดให้มหาวิทยาลัยมีภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในส่วนเอกสารประเภทแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากส่วนกลางเป็นการรวบรวมข้อมูลขึ้นต้น โดยรวบรวมข้อมูลนับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2504 - 2509) แผนพัฒนาระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2509 - 2524) แผนฉบับที่ 2-9 (พ.ศ. 2510 - 2549) ซึ่งสะท้อนข้อมูลระดับนโยบาย ที่มีพัฒนาการอย่างสืบเนื่อง ด้านนโยบายการจัดการวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ข้อมูลการดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในหน่วยงานต่าง ๆ ภารกิจและพันธกิจของมหาวิทยาลัย ลงไปถึงการดำเนินงานในขั้นจัดตั้งสถาบันด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยภูมิภาคที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมปัจจุบัน ข้อมูลการสำรวจส่วนกลางมีประโยชน์ต่อการนำมาศึกษาวิเคราะห์ระดับนโยบาย นับเป็นเอกสารส่วนกลางขึ้นต้นที่ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในช่วงพัฒนาการที่มหาวิทยาลัยภูมิภาคถือกำเนิดขึ้นมาในท้องถิ่นทั้งสามแห่ง และได้มีหน่วยงานสถาบันวัฒนธรรมรองรับตามความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้มหาวิทยาลัย

ภูมิภาคได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

1.2 การสำรวจข้อมูลเอกสารของมหาวิทยาลัยภูมิภาค

การสำรวจข้อมูลเอกสารของมหาวิทยาลัยภูมิภาคของผู้วิจัยเป็นการสำรวจรวบรวมข้อมูลของมหาวิทยาลัยโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 เป็นข้อมูลเอกสารประเภทรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัย โครงการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ แต่ละช่วงของแผนพัฒนา กลุ่มที่ 2 ได้แก่ หนังสืออนุสรณ์การก่อตั้งมหาวิทยาลัย หนังสือแสดงประวัติข้อมูลการก่อตั้งของหน่วยงานด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย และกลุ่มที่ 3 ได้แก่ ข้อมูลเอกสารของสถาบันวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย เช่น เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ รายงานการศึกษาค้นเอง เอกสารประวัติสถาบันฯ สารวัฒนธรรม จดหมายข่าว

การสำรวจข้อมูลเอกสารส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษวิเคราะห์ประเด็นการก่อตั้งและการดำเนินการของสถาบันศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่ง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

2.1 ข้อมูลจากส่วนกลาง

ข้อมูลส่วนกลางที่ได้จากการสำรวจรวบรวมผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์แนวคิดและการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของรัฐ ข้อมูลประเภทสิ่งพิมพ์รัฐบาล เอกสารทบวงมหาวิทยาลัยเป็นข้อมูลที่อยู่ในช่วง พ.ศ. 2480 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยภูมิภาค

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากมหาวิทยาลัยภูมิภาค ได้จากหอสมุดของมหาวิทยาลัย และสถาบันวัฒนธรรม ข้อมูลส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ด้านแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ภารกิจส่งเสริมทำนุบำรุงมหาวิทยาลัย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีอายุประมาณการเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคทั้งสามแห่งจนปัจจุบัน ขณะที่ข้อมูลจากสถาบันวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยมีอายุในราว พ.ศ. 2528 จนปัจจุบัน เพราะอยู่ในพัฒนาการเริ่มดำเนินงานของสถาบันวัฒนธรรมจนพัฒนาเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจและบทบาทโดยตรงในด้านการส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารส่วนกลางของทบวงมหาวิทยาลัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารส่วนกลางของทบวงมหาวิทยาลัยมีการจัดลำดับอายุของเอกสาร เพื่อนำไปใช้สำหรับประวัติที่ในประเด็นที่มาของแนวคิดการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของรัฐบาล โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่ราว พ.ศ. 2480 เป็นลำดับแรกและลำดับข้อมูลจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้เสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลเอกสารนโยบายจัดตามช่วงเวลาตั้งแต่พัฒนาการเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน และได้กำหนดประเด็นสำหรับการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับข้อมูลพัฒนาการดังกล่าว คือ

3.1.1 ประเด็นแนวคิดการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของภาครัฐ กล่าวถึง แนวคิดนับแต่สมัยเริ่มนโยบายวัฒนธรรมยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2491 การจัดโครงสร้างการบริหารงานภายใต้ต้นนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ และความสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในส่วนที่ว่าด้วยการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมแห่งชาติ

3.1.2 ประเด็นพัฒนาการการก่อตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคของรัฐ เป็นการวิเคราะห์นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา กล่าวถึง ปัจจัยการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคตั้งแต่เริ่มการเรียกร้องให้ตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค พ.ศ. 2491 - พ.ศ. 2508 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งมีผลต่อนโยบายการศึกษา พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ในลำดับต่อมาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้านนโยบายและภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจากข้อมูลในกลุ่มของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนถึงแผนปัจจุบันใน พ.ศ. 2549 โดยมีการลำดับข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของแผนแต่ละฉบับ คือ แผนพัฒนาระดับอุดมศึกษา (พ.ศ. 2504 - 2529) การจัดทำแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบันภารกิจด้านการทำนุบำรุงด้านวัฒนธรรมในแผนอุดมศึกษาระยะยาว

พ.ศ. 2530 - 2549 และประเด็นของพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2535 - 2549 ภายใต้แผนอุดมศึกษาระยะยาว

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

การวิเคราะห์ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ผู้วิจัยได้จัดลำดับอายุเอกสารเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นพัฒนาการของมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่ง โดยเป็นการวิเคราะห์ของข้อมูลเอกสารที่เก็บรวบรวมจากท้องถิ่น ประเภทข้อมูลในกลุ่มนโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัยสามแห่ง รายงานประจำปีของมหาวิทยาลัย รายงานการศึกษาตนเองของสถาบันวัฒนธรรมตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลตามลำดับเวลา และมีการกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับคำถามในการวิจัย คือ

3.2.1 ประเด็นความเป็นมาของการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคในสังคมไทยในภาคเหนือ มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในหัวข้อนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับประวัติการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในฐานะมหาวิทยาลัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยในช่วงก่อนการตั้งหน่วยงานด้านวัฒนธรรมโดยตรง พัฒนาการของการกำเนิดสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่การดำเนินงานระยะแรก พ.ศ. 2528 - 2530 การวิเคราะห์ลักษณะการดำเนินงานและผลของการดำเนินงานของโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในช่วง พ.ศ. 2529 - 2534 การวิเคราะห์การดำเนินงานในช่วงการก่อตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของผู้บริหารและประเมินผลของการดำเนินงาน ในประเด็นการศึกษาแนวคิดเป็นการศึกษาเอกสารร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนัก ในช่วงเวลาดังกล่าว

3.2.2 ประเด็นการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับพัฒนาการความเป็นมาของการจัดตั้งสถาบันศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น การศึกษาเอกสารเพื่อวิเคราะห์

โครงสร้างการบริหารงานของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และความเปลี่ยนแปลงของสำนักในรูปแบบโครงสร้างจนถึงปัจจุบันมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย ขอนแก่นกับชุมชนภายใต้การดำเนินงานของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประเภทแผนงานประจำปี รายงานการศึกษาตนเอง ผลงานเอกสารที่เผยแพร่ของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3.2.3 ประเด็นการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ กรณีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์นี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติการก่อตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้โดยพิจารณาบทบาทของการก่อตั้งมหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีการศึกษาเอกสารประวัติ มหาวิทยาลัยทั้งเอกสารของมหาวิทยาลัยและข้อมูล เอกสารของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องให้จัดตั้ง มหาวิทยาลัยในภาคใต้ กรณีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้วิเคราะห์เป็นสองช่วงเวลา คือ ช่วงแรกเป็นการ ดำเนินงานภายใต้หน่วยงานศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มีการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงาน ภายใต้โครงสร้าง การบริหารงานของศูนย์ที่ปัตตานีและหาดใหญ่ ในกรณี นี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเอกสารร่วมกับคำสัมภาษณ์อาจารย์ และผู้บริหารงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในยุคนั้น ช่วงที่สอง เป็นการดำเนินงานในยุคของการก่อตั้งสถาบันวัฒนธรรม ศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและที่มาของการ ดำเนินการ การพัฒนาในช่วงแผนฯ (พ.ศ. 2545 - 2549) การศึกษาหลักการและเหตุผลของการตั้งหน่วยงาน สถาบันวัฒนธรรม การดำเนินงานโดยศึกษาแนวทางการ จัดกิจกรรมและโครงสร้างการบริหาร การศึกษา พัฒนาการโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม วิทยาเขตหาดใหญ่ และลักษณะการจัดกิจกรรมในศูนย์ ดังกล่าว

3.2.4 เป็นการศึกษาเอกสารเพื่อ วิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของ สถาบันวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยในรูปแบบปัจจุบันและ อนาคต ในส่วนเอกสารผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากสถาบัน วัฒนธรรมประเภทเอกสารแผนงานประจำปี แผน อุดมศึกษาการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยสามแห่ง รายงานการศึกษาตนเอง ในประเด็นต่าง ๆ ได้มีการใช้

ข้อมูลเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการด้าน วัฒนธรรม ผู้บริหารงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เอกสารที่ให้ข้อมูลกลุ่มดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เป็น ประเด็นในการศึกษาวิจัยได้ดังต่อไปนี้ ประเด็นการศึกษา รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของสถาบัน วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

4. การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลผู้ที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ จากผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานของ สถาบันวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง รวมทั้ง ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยทั้งนี้แนวทาง ในการเก็บข้อมูลจากบุคคล เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ด้านแนวคิดการดำเนินงาน การมีบทบาทส่วนร่วมใน การริเริ่มดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย ปัญหาในการดำเนินงาน การนำนโยบายของมหาวิทยาลัย ในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมมาใช้เป็นแนวทาง การปฏิบัติงานของสถาบันวัฒนธรรม ความสนใจและ ประเด็นที่เป็นจุดเด่นของการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของแต่ละบุคคลที่ได้มีบทบาทการบริหารงาน การ ประสานงานกับชุมชนภายนอกมหาวิทยาลัย การ ประสานงานวัฒนธรรมให้สอดคล้องตาม พ.ร.บ.การ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นแนวทางการบริหาร ในอนาคต การสัมภาษณ์ใช้วิธีการสนทนาในกรอบ คำถามดังกล่าว โดยบันทึกเทปข้อมูลการสัมภาษณ์ การจดบันทึกการสนทนา และการวิเคราะห์คำสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เอกสารและคำสัมภาษณ์ เกี่ยวกับพัฒนาการสถาบันศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาค ของรัฐ แบ่งเป็นประเด็นสำคัญหลัก 3 ประการ คือ 1) ด้านพัฒนาการแนวคิดและนโยบายของรัฐที่มีต่อการ ดำเนินการของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ด้านการทำนุ บำรุงวัฒนธรรม 2) ด้านพัฒนาการมหาวิทยาลัยของ รัฐในภูมิภาค เป็นการศึกษาการก่อตั้งและการดำเนินการ ของสถาบันศิลปวัฒนธรรม และ 3) ด้านรูปแบบและ

โครงสร้างการบริหารสถาบันวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยในปัจจุบันและอนาคต

พัฒนาการและแนวคิดและนโยบายของรัฐที่มีต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการศึกษาแนวคิดและการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของรัฐ และส่วนที่สองเป็นพัฒนาการการก่อตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคของรัฐและการริเริ่มงานด้านแผนงานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

แนวคิดและการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของรัฐ

แนวคิดและการดำเนินงานในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงความเปลี่ยนแปลงการบริหาร พ.ศ. 2491 เป็นต้นมา นโยบายด้านวัฒนธรรมของชาติเริ่มครั้งแรกภายใต้การผลักดันของผู้นำประเทศยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นยุคที่รัฐบาลมองว่านโยบายด้านวัฒนธรรมจะเป็นการสนับสนุนความเป็นประเทศที่ทันสมัยทัดเทียมตะวันตก การสร้างรากฐานทางวัฒนธรรมของชาติให้เข้มแข็งจะเป็นปัจจัยที่สามารถต่อต้านการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ การดำเนินนโยบายของรัฐบาลได้ริเริ่ม พ.ร.บ.บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2482 และ พ.ศ. 2485 เพื่อกำหนดหน้าที่พลเมืองของรัฐ ให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติที่รัฐกำหนดขึ้น ประชาชนพึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาประเทศควบคู่กับการให้ความสำคัญด้านวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507, 981 - 985)

ในด้านบริหารมีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 และจัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นใน พ.ศ. 2491 นโยบายด้านวัฒนธรรมจึงมีที่มาจากรัฐเป็นผู้ผลักดัน ขณะที่พลเมืองผู้ที่ยึดถือปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ การบริหารงานดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร เพราะกระแสการพัฒนาประเทศยุคนี้มุ่งการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก รัฐบาลได้ยุบหน่วยงานวัฒนธรรมจากเดิมที่มีบทบาทระดับกระทรวงให้เหลือเพียงกรม อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านวัฒนธรรมภายใต้กรอบอำนาจจริงยังเป็นกลไกที่สำคัญที่รัฐมองว่าจะเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อต้านการเข้ามาของวัฒนธรรม

ตะวันตก พร้อมกับการสร้างความแข็งแกร่งให้กับวัฒนธรรมของชาติไทย ดังจะเห็นจากนโยบายช่วง พ.ศ. 2518 พ.ศ. 2522 ในยุคของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รัฐได้มีนโยบายจัดตั้งหน่วยงานสานวัฒนธรรมของชาติขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ภายใต้ พ.ร.บ.สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 เทียบเท่ากรม โดยสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินงานภายใต้คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้เกิดแนวคิดที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานวัฒนธรรมของชาติ เพราะเห็นว่าการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ควรเป็นการทำงานที่ประสานกันทั้งภาครัฐและประชาชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2522) ในด้านนโยบายของ สวช. พบว่า การประกาศนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติมองว่า นโยบายวัฒนธรรมครอบคลุมวิถีชีวิตของประชาชน และวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขการดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง วัฒนธรรมที่กล่าวครอบคลุมวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมระดับประเทศ รัฐและเอกชนต้องมีการประสานงานกัน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2524) และต่อมาใน พ.ศ. 2529 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีการประกาศแนวทางในการรักษา ส่งเสริมและพัฒนาด้านวัฒนธรรม โดยมีนโยบายคือ การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมต้องถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติ วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การรักษาวัฒนธรรมไทยสะท้อนถึงการรักษาเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ ด้านวิธีการรักษาและส่งเสริมพัฒนางานด้านวัฒนธรรมของชาติ กระทำได้หลายวิธีคือ การสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมโดยจัดกิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์ การบริการทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟู การสร้างความ เป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ การส่งเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การจัดการศึกษาเพื่อวัฒนธรรม การปรับปรุงวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ การดำรงไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานของวัฒนธรรม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาติ เป็นต้น (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2529, 3-8)

จากแนวทางการดำเนินการวัฒนธรรม ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การรักษาและส่งเสริม การพัฒนางานด้าน วัฒนธรรมของชาติ มีการดำเนินงานได้หลายรูปแบบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ครอบคลุมงานด้านวัฒนธรรมที่มีขอบข่ายค่อนข้างกว้าง ทั้งการส่งเสริมเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมในฐานะมรดกของชาติ ตลอดจนการส่งเสริม การศึกษาด้านชีวิตวัฒนธรรม คือการศึกษากลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่น การมอง ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะส่งผลกระทบต่อสังคม ไทย รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับนานาชาติโดยใช้ วัฒนธรรมไทยเป็นสื่อกลาง อย่างไรก็ตาม ลักษณะ ดำเนินการทางวัฒนธรรมของรัฐเช่นนี้ก็ยังตอบสนองต่อ แนวคิดเรื่องความเป็นรัฐชาติ โดยมีการผนวกเอา วัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐเดียวกัน

โครงการบริหารงานภายใต้นโยบายวัฒนธรรม แห่งชาติ การกำหนดให้หน่วยงานราชการต่างๆ ต้องมี บทบาทในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม เพื่อให้มีผล ต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง พบว่า ในส่วนของทบวง มหาวิทยาลัยก็ได้ถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้กรอบการ ดำเนินงานเดียวกัน โดยทบวงมหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่ ในการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติใน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ภายใต้โครงการนี้ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องมีการวางแผนนโยบายด้าน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วย การกำหนดโครงการ บริหารงาน ภายใต้นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาตินับแต่ พ.ศ. 2522 จึงเป็นที่มาของการกำหนดแผนงานด้าน วัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยอีกด้วย

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในส่วนการดำเนินงาน ด้านวัฒนธรรมแห่งชาติ การเกิดกระแสการเรียกร้อง สิทธิเสรีภาพของประชาชนในช่วง พ.ศ. 2540 ทำให้เกิด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งใน ส่วนว่าด้วยสิทธิ และหน้าที่ของพลเมือง กล่าวถึงการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและสถาบันการศึกษา เช่น มาตราที่ 39, 40, 45, 46, 69, 74, 81 และมาตราที่ 289 สะท้อนการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการมีบทบาท การส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ โดยมีรัฐเป็นผู้ให้การ อุปถัมภ์เอกชน ประชาชน รวมทั้งการสนับสนุนการ ค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ จากการวิเคราะห์เนื้อหา ของบทบัญญัติกล่าวได้ว่าเป็นการเสนอวิธีการดำเนินการ ด้านวัฒนธรรมที่ประชาชนและองค์กรต่างๆ สามารถ ดำเนินการได้โดยมีรัฐบาลเป็นฝ่ายสนับสนุน และส่งเสริม อันเป็นที่มาของหน่วยงานและองค์กรของรัฐ รวมทั้ง สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ได้มีบทบาทและแนวทาง ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย และ ภายหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็ได้มีการตรา พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลต่อการดำเนินการด้านวัฒนธรรมแห่งชาติด้วย คือต้องมีการปรับปรุงนโยบายด้านการศึกษาของชาติ ให้ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน การ ดำเนินงานส่งเสริมให้ท้องถิ่น ได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง โดยมีหลักการที่ให้สังคมระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนิน การด้านวัฒนธรรมของชาติ ด้านโครงสร้างการบริหาร ให้อยู่ภายใต้กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีหลักการที่ว่าการพัฒนาสังคมต้องกระทำควบคู่ไป กับวัฒนธรรมของชาติ ในด้านการให้อำนาจแก่ท้องถิ่น มีการกล่าวไว้ว่าให้คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วยรัฐมนตรีเป็นประธาน กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทน องค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่น และผู้แทน องค์กรวิชาชีพ ตลอดจนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน หนึ่ง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) กล่าวได้ว่าตามแผนการดำเนินงานนี้เท่ากับเป็นการ ส่งเสริมให้ประชาชนองค์กรเอกชนมีโอกาสในการกำหนด นโยบายและการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นเอง เป็นการส่งเสริมหลักการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง สู่ท้องถิ่น ซึ่งหลักการนี้ควรมีการนำไปปฏิบัติต่อไปใน การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยของรัฐ

พัฒนาการด้านแผนงานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ปัจจัยการขยายการศึกษา ระดับอุดมศึกษา จากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค ระยะเริ่มแรกการศึกษาระดับ อุดมศึกษาไทยได้ขยายไปสู่ภูมิภาคครั้งแรกช่วงหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 การขยายการศึกษาระดับ อุดมศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกับการขยายรากฐานการ พัฒนาประเทศแบบสมัยใหม่ในยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติฉบับแรก การศึกษาแผนใหม่ระดับอุดมศึกษาจึงเป็นกลไกของรัฐในการผลิตบุคลากรอาชีพต่าง ๆ ที่สำคัญต่อกระบวนการพัฒนาประเทศ บัณฑิตที่เป็นแรงผลักดันของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและกระแสการเรียกร้องให้ตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคราว พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2508 การเรียกร้องมหาวิทยาลัยท้องถิ่นในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในภาคเหนือ ราว พ.ศ. 2491 - พ.ศ. 2500 และระยะเวลาไล่เลี่ยกันมีการเรียกร้องในภาคใต้ราว พ.ศ. 2500 และต่อมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527, 34. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2532, 2 - 4, อนุสรณ์ 20 ปี มอ. 2530, 33 - 34) การเรียกร้องให้ตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคมีเป้าหมายเดียวกันคือ ต้องการให้บุตรหลานของประชาชนท้องถิ่นได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่บ้านเกิดตนเอง โดยความเจริญทางการศึกษา ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคม และเศรษฐกิจดังกล่าว คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งใน พ.ศ. 2500 มหาวิทยาลัยขอนแก่นตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2507 และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2508 ภายใต้กำเนิดของมหาวิทยาลัยภูมิภาคพบว่า สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบาย การจัดการศึกษาของชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา กล่าวคือ การพัฒนา 5 ระยะ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) แผนฉบับที่ 4 ฉบับเน้นเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา ควบคู่กับการเร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจ ขณะที่แผนฉบับที่ 5 เริ่มกล่าวถึงการพัฒนาด้านวัฒนธรรมและจิตใจ อย่างไรก็ตามทิศทางการพัฒนาฉบับเน้นเรื่ององค์การศาสนา เพื่อเป็นที่พึ่งด้านจิตใจของประชาชน การกำหนดทิศทางด้านวัฒนธรรมในแผนฉบับที่ 5 สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเพียงด้านวัตถุ ได้ส่งผลต่อสภาพสังคมไทยระยะยาว จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินการพัฒนาประเทศและการศึกษาที่ใช้วัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนา

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา: วัตถุประสงค์นโยบายและภารกิจของมหาวิทยาลัยในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (พ.ศ. 2504 - 2549)

แผนการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (พ.ศ. 2504 - 2549) การศึกษาแผนฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน พบว่า แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางในการพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัย ให้สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ แผนที่ 1 เน้นการพัฒนากำลังคนในสาขาต้องการเร่งด่วน ทั้งบุคลากรที่มีความรู้ระดับกลางและสูงและมีการกำหนดทิศทางเช่นนี้ต่อมาในแผน 15 ปี (พ.ศ. 2509 - 2524) เพื่อวางแผนพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศด้านกำลังคน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529, 1 - 2) การดำเนินการในแผนที่ 2 มีนโยบายของแผนเช่นเดียวกับแผนแรกที่เน้นการขยายการศึกษาตามความจำเป็นของการพัฒนาประเทศต่อมาในแผนฉบับที่ 3 รัฐได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (พ.ศ. 2515 - 2519) (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2518 ก, 2-13) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ได้บรรจุแผนงานด้านวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาโดยเน้นถึงการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมในการผลิตบัณฑิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529, 2) ในแผนทั้ง 4 ฉบับ มีการระบุชัดเจนถึงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมว่าเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จะเป็นแผนงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน้าที่ด้านสังคม จากการศึกษาพบว่า แผนอุดมศึกษาฉบับนี้มีความสอดคล้องเป็นอย่างดีกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ซึ่งเป็นแม่บทใหญ่ มีการกล่าวถึงการพัฒนาและส่งเสริมศาสนาในการกำหนดแนวทางไว้กว้าง ๆ มีการจัดทำแผนทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมในระดับชุมชนและประเทศ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529, 2 - 3) ในแผนพัฒนาอุดมศึกษา ฉบับที่ 5 เน้นภารกิจทำนุบำรุงด้านวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยเทียบเท่าภารกิจอื่น และในทางปฏิบัติตามแผนนี้ มหาวิทยาลัยภูมิภาคได้เริ่มดำเนินงานตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมครั้งแรก ในแผน 5 นี้กล่าวถึงนโยบายด้านดังกล่าวของมหาวิทยาลัยว่าสถาบัน

อุดมศึกษาต้องดำเนินกิจกรรม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้กว้างขวาง โดยเน้นการส่งเสริมจริยธรรม การสงวนรักษา และการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529, 9)

การจัดทำแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว; การอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศและการกำหนดภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ในช่วงทศวรรษที่ 2530 มหาวิทยาลัยได้มีแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวเพื่อเป็นแผนที่ชี้ทางการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่เหมาะสม มีลักษณะเป็นแผนพัฒนาในเชิงรุก (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537, 207 - 208 และสุบิน ปิ่นขยัน, 2531, 1) การจัดทำแผนระยะยาวเป็นแผน 3 ฉบับ ใช้เป็นแผนพัฒนาอุดมศึกษารวม 3 แผน ใช้แผนระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) จนถึงแผนระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ทั้งนี้การกำหนดช่วงเวลาของแผนเป็น 15 ปี โดยยึดหลักวิชาการที่มีการเสนอไว้ในวงวิชาการนานาชาติ สารสำคัญของแผนเน้นให้สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงภารกิจ 4 ประการ คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายคือ เพื่อบรรลุความเป็นเลิศ ความเสมอภาค ความมีประสิทธิภาพ และความเป็นสากลและมีการคาดหวังคุณภาพของการพัฒนามหาวิทยาลัย ให้มีโลกทัศน์และมาตรฐานในการทำงานในระดับสากล (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533, 40 - 41)

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในแผนอุดมศึกษาระยะยาว

ภารกิจในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในแผนอุดมศึกษาระยะยาวมีการระบุถึงมหาวิทยาลัยจะทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่วัฒนธรรมภายในประเทศแต่ควรหมายถึงการส่งเสริมความภาคภูมิใจในความเป็นไทย การส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลกให้เป็นไปอย่างมีเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี การดำเนินการกระทำทั้งกิจกรรมการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตรมีการกำหนดแนวทาง 5 ประการ สำหรับการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยคือ 1) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ไม่จำกัดเฉพาะการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย แต่ควรหมายถึง

การศึกษาให้เข้าใจความเป็นไทยอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่ความมีเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของประเทศไทยในประชาคมโลก 2) มีการส่งเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์อันเป็นวัฒนธรรมและค่านิยมที่กลั่นกรองให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ 3) มีการส่งเสริมบรรยากาศทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา เช่น หลักสูตรกิจกรรมที่สืบทอดภูมิปัญญาไทย การเรียนการสอนที่เข้าไปสัมผัสกับประชาชนและวัฒนธรรมพื้นบ้าน 4) การมีเครือข่ายการดำเนินการทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก 5) การปฏิรูประบบคิดและวิธีการดำเนินงานที่สามารถถ่ายทอดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมออกมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

กล่าวได้ว่าแนวทางทั้ง 5 ประการ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการดำเนินงานทำนุบำรุงที่มหาวิทยาลัยต้องมีบทบาททั้งในเชิงอนุรักษ์และการส่งเสริมการพัฒนางานด้านนี้ให้เป็นที่ยอมรับทั้งในสังคมไทยและระดับนานาชาติ รวมทั้งบทบาทของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นต้น แบบต่อบุคคลในมหาวิทยาลัยและในระดับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัยได้เป็นการถ่ายทอดกิจกรรมในส่วนที่จะเป็นกระบวนการหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2543) กล่าวถึงนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมหาวิทยาลัยต้องดำเนินกิจกรรมด้านนี้อย่างเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายทั้งในด้านปริมาณ และด้านคุณภาพโดยเฉพาะในด้านคุณภาพด้านแผนงาน แนวทางที่ควรสนับสนุน เช่น การจัดสอนเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม โดยกำหนดวงเงินเป็นร้อยละ 1 ของงบประมาณพัฒนาอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2529, 11 - 14) แผนงานนี้มีความสอดคล้องกับแผนงานวัฒนธรรมของชาติ โดยใช้มาตรการทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ทั้งด้านการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ขณะที่บทบาทของมหาวิทยาลัยยังเน้นเป้าหมายที่สอดคล้องกับภารกิจจัดการเรียนการสอนอยู่ด้วย

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2535 - 2549 ภายใต้การกำกับของแผนอุดมศึกษาระยะ

ยาว แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2549) กล่าวถึง ภารกิจหลักด้านความเป็นเลิศทั้งในด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นโยบายในแผนสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาองค์กรของมหาวิทยาลัย เพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และการส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในการปลูกฝังวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ และเป็นที่ต้องการของสังคมในการรับและปรับตัวต่อวัฒนธรรมสากล แนวทางการดำเนินงานตามแผนมี 5 ประการคือ การจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ การสนับสนุนการศึกษาวิจัยพื้นฐานเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม การเผยแพร่คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ การจัดกลุ่มวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมระหว่างสถาบัน การระดมทรัพยากรจากรัฐและเอกชน ในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และเกียรติคุณของบุคคลที่มีผลงานด้านวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาองค์กรและบุคลากรเพื่อดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมในระดับสถาบัน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2534, 11) จะเห็นได้ว่าแนวทางการสนับสนุนด้านวัฒนธรรม เน้นการอนุรักษ์ การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรม ให้สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาประเทศ ในด้านการเสริมสร้างโลกทัศน์สากลให้นักศึกษากระทำผ่านการจัดกิจกรรม มีผลต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมนานาชาติ

การพัฒนาในระยะแผนฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในระยะนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งกำหนดให้การพัฒนากำลังคนเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศโดยรัฐต้องส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเรื่องภูมิปัญญาของท้องถิ่น มาตรการด้านวัฒนธรรมตามแผนนี้เป็นการส่งเสริมการศึกษาด้านวัฒนธรรม ทั้งภายในและต่างประเทศ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539, 20, 27) และนโยบายของรัฐถือว่าในช่วงแผนที่ 8 เป็นทศวรรษ

ของการสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545, 21 - 22)

การพัฒนาในระยะแผนฉบับปัจจุบัน แผน 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ทบวงมหาวิทยาลัยได้มีการปรับแนวคิดให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมให้เอกชน ประชาชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น และพัฒนา การส่งเสริมวัฒนธรรมจะเน้นการร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยในการดำเนินการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แผนฉบับนี้จะส่งผลให้มหาวิทยาลัยภูมิภาคต่าง ๆ ได้จัดทำแผนกลยุทธ์ที่ต้องมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด

บทบาทมหาวิทยาลัยของรัฐในภูมิภาคที่เกี่ยวกับการดำเนินการของสถาบันศิลปวัฒนธรรม

1. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การพัฒนาประเทศในยุคของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีผลต่อการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคของไทย โดยให้ตั้งในเมืองหลักของภูมิภาคต่าง ๆ ในภาคเหนือจัดตั้งที่จังหวัดเชียงใหม่ (20 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527, 34) จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติการเรียกร้องให้ตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่า ความคิดในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยมีแรงผลักดันที่ต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 - 2499 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537, 55) ใน พ.ศ. 2502 โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยได้ผ่านมติการประชุมคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษา ในส่วนภูมิภาคในวันที่ 1 มิถุนายน 2502 และในวันที่ 29 มีนาคม 2503 คณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (20 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527, 59) การก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในฐานะมหาวิทยาลัยภูมิภาคแห่งแรกของไทย นอกจากจะเป็นการขยายโอกาสการศึกษาออกไปสู่ภูมิภาคแล้วยังสะท้อนเจตนารมณ์ของรัฐที่ใช้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศโดย พ.ศ. 2506

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เป็นประธานเปิดอาคารมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เมื่อ 2 ตุลาคม 2506 และใน พ.ร.บ. ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ได้กล่าวถึงภารกิจหลักนอกจากการสอน การส่งเสริมวิชาการ แล้วยังระบุภารกิจหลักในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และปรากฏภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมใน พ.ร.บ. ฉบับ 2512 เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า การดำรงบทบาทมหาวิทยาลัยของชุมชนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในด้านหลักการได้กล่าวไว้ชัดเจนถึงภารกิจด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งอาจกล่าวโดยลำดับได้ดังนี้

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยในช่วงก่อนการตั้งหน่วยงานสถาบันวัฒนธรรม

การศึกษาเอกสารด้านการดำเนินงานและแผนประจำปีของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ในแผน 5 มีการระบุภารกิจการดำเนินงานในมหาวิทยาลัย โดยการผสานเนื้อหาด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมลงในหลักสูตรบางคณะที่เปิดสอน เช่น สาขาวิชามนุษยศาสตร์ จะเป็นการสร้างบุคลากรของชาติในสาขาวัฒนธรรม นอกจากนี้ก็มีการกระจายงานในส่วนกิจกรรมของนักศึกษาในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ กล่าวได้ว่าระยะแรกการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยได้แทรกอยู่ในการดำเนินงานของหลายหน่วยงานในระดับคณะ นอกจากนี้ยังพบว่ามหาวิทยาลัยมีนโยบายส่งเสริมกิจกรรมในลักษณะงานประเพณีประจำปีของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของภาคเหนือ ในด้านวิชาการร่วมกับคณะและหน่วยงานหอสมุดจัดทำระบบข้อมูลด้านวัฒนธรรมและมีโครงการขยายไปยังคณะต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นโครงการรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527, 177 - 190, 214)

ในด้านหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยซึ่งมีภาระงานที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยในช่วงแรกของมหาวิทยาลัยคือ การดำเนินงานของสถาบันวิจัยสังคม ในช่วง พ.ศ. 2523 - 2524 มีโครงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์ใบลาน และสถาปัตยกรรมล้านนา การศึกษาจารึกล้านนา การรวบรวมนิทาน

พื้นบ้าน ซึ่งกิจกรรมในส่วนดังกล่าวก็มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ด้วย กล่าวได้ว่าการดำเนินการช่วงแรก เป็นการกระจายในหน่วยงานต่างๆ ยังไม่มีหน่วยงานที่ดำเนินการกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยโดยตรง และการจัดสรรงบประมาณก็อยู่ในอัตราที่น้อยเมื่อเทียบกับภารกิจด้านอื่นของมหาวิทยาลัยทั้งในช่วงแผน 4 - 5 (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527, 224)

กำเนิดสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การดำเนินการตั้งหน่วยงานระยะแรกภายใต้โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม หน่วยงานนี้จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2528 วัตถุประสงค์หลักเป็นการทำนุบำรุงและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่สืบไป ด้านนโยบายเน้นการอนุรักษ์เพื่อการค้นคว้าทางวิชาการและการจรรโลงสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่ มีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้บริการนักวิชาการและผู้ที่สนใจทั่วไป มหาวิทยาลัยตระหนักว่า บทบาทของมหาวิทยาลัยที่ควรต่อการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน (รุจยา อากาศ, ม.ร.ว., 2528, 209) ประเด็นสำคัญที่เป็นภาระงานหลักช่วงแรกเน้นที่การอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านโครงการเชิงปฏิบัติการคือ (1) โครงการข้อสนเทศล้านนาคดีศึกษา เป็นการเก็บรวบรวมข้อสนเทศในลักษณะบรรณานุกรม ข้อมูลศิลปวัฒนธรรม มีการจำแนกและประมวลผลข้อสนเทศ โดยการจำแนกหมวดหมู่กำหนดหัวเรื่อง ดัชนีค้นเรื่อง ใช้ระบบคอมพิวเตอร์เป็นแกนในการพัฒนาระบบข้อมูล มีการจัดสัมมนาสถานภาพล้านนาคดีศึกษา มีการพิมพ์เอกสารเผยแพร่และมีการบริการข้อมูลสนเทศ (2) โครงการวิจัยชุมชน เป็นโครงการที่สนับสนุนให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิถีชีวิตชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนผู้วิจัยมีบทบาทในการกระตุ้นให้ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของวิถีชีวิตได้มีส่วนร่วมในการวิจัย โครงการนี้เป็นความคาดหวังของมหาวิทยาลัยที่ต้องการสนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา

ของตน หรือสามารถทำการวิจัยด้วยตนเอง นักวิจัยของมหาวิทยาลัย และชาวบ้านจะมีศักยภาพในการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน (รุจยา อากาศ, 2528, 213 - 214) (3) โครงการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ เป็นโครงการที่เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเยอรมัน ในช่วงเวลา พ.ศ. 2529 - 2532 เป้าหมายเป็นการอนุรักษ์ตัวโบราณและความรู้แขนงต่าง ๆ ในโบราณ มีการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณในชุมชนของตนเอง ด้านการดำเนินงานมีการอาศัยบุคลากรทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยหลากหลายสาขาจากคณะวิทยาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะจิตรศิลป์ ขอบเขตการดำเนินการ คือ การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณในบริเวณภาคเหนือตอนบน 17 แห่ง นอกจากภาระงานหลักใน 3 โครงการสำคัญดังกล่าวแล้วยังพบว่า โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมยังมีภาระงานในส่วนที่เป็นไปตามโครงการสร้างการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานด้านวัฒนธรรม โดยแบ่งตามสายงานคือ (1) งานด้านนโยบายการเผยแพร่และการพัฒนา งานด้านนี้จะเน้นการดำเนินงานเอกสาร การปริวรรตข้อมูล การเผยแพร่ในรูปแบบเอกสารหนังสือ (2) งานด้านบริการข้อมูล เน้นการรวบรวมบรรณานุกรมล้านนา คดีศึกษา และ (3) งานฝ่ายอนุรักษ์ จะเน้นการศึกษาและอนุรักษ์คัมภีร์โบราณล้านนา (โครงการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534, 3 - 5) การดำเนินการในช่วงนี้ ได้มีการประเมินผลว่าการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยอยู่ในขั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

ในการดำเนินงานในช่วงก่อตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมซึ่งได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2536 โดยมีภารกิจเป็นองค์กรที่รับผิดชอบการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทำการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลพื้นฐานและให้บริการข้อมูล แสวงหาแนวทางในการประยุกต์ความรู้ทางวิชาการมาใช้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่ชัดเจน คือ เน้นแหล่งส่งเสริมพัฒนาบัณฑิต โดยสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรม เป็นแหล่งแสวงหาแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งเสริมการคิด รวบรวมข้อมูล การ

ติดต่อขอทุนส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมระดับบุคคลและหน่วยงาน (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, 1 - 2)

ในด้านการวางโครงสร้างบริหารในยุคของสำนัก มีการจัดองค์กรประกอบด้วยส่วนราชการ คือ สำนักเลขานุการ ฝ่ายวิชาการและข้อมูล ฝ่ายเผยแพร่และพัฒนา ฝ่ายส่งเสริมการอนุรักษ์ และฝ่ายหอศิลป์และพิพิธภัณฑ์ ฝ่ายบริหารมีผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารกิจกรรมและวิชาการ

การดำเนินงานที่เป็นผลงานหลักยุคนี้ เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลและจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่อบริการแก่ผู้ที่สนใจ มีการอาศัยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ และหน่วยงานของรัฐ ผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ โครงการสารานุกรมวัฒนธรรมภาคเหนือ มีการจัดทำกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม เช่น นิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรม การจัดตั้งหอศิลปวัฒนธรรม โครงการรวบรวมอาคารโบราณเพื่อการอนุรักษ์ ตลอดจนการจัดสัมมนาทางวิชาการ การให้คำปรึกษาแก่หน่วยงาน บุคคลทั้งในภาครัฐและเอกชนด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, 16) ได้มีผลงานประจำต่อเนื่องและได้มีการบันทึกในรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยและรายงานการศึกษาตนเอง (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม, 2544)

2. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นมหาวิทยาลัยภูมิภาคที่เกิดขึ้นในยุคใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การจัดตั้งครั้งแรกภายใต้นโยบายการกระจายการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาค พ.ศ. 2505 ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยได้อนุมัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยใช้ชื่อแรกว่า มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยขอนแก่นใน พ.ศ. 2508 โดยได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.มหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2509, 62 - 68)

พัฒนาการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในช่วงจัดตั้งหน่วยงานศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมอีสาน

ในช่วงแรก พ.ศ. 2516 มหาวิทยาลัยมีหน่วยงานรองรับภารกิจด้านนี้ภายใต้หน่วยงานศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งมีคณะศึกษาศาสตร์เป็นคณะวิชาที่เริ่มดำเนินการ ต่อมามหาวิทยาลัยได้พัฒนาเป็นหน่วยงานชื่อ "ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน" มีคณะกรรมการดำเนินการโดยผ่านความเห็นชอบของมหาวิทยาลัย เป้าหมายหลักคือการศึกษาค้นคว้า ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยเน้นวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน หน่วยงานนี้ได้รับรวบรวมเรื่องงานวัฒนธรรมของจังหวัดขอนแก่นเข้าด้วยกัน เดือนมิถุนายน 2523 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอีสานซึ่งมีทั้งบุคลากรในมหาวิทยาลัยและบุคลากรภายนอกที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543, 1 - 4) การดำเนินงานดังกล่าวทำให้ศูนย์วัฒนธรรมอีสานของมหาวิทยาลัยและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์เดียวกัน ในช่วงแผน 7 ศูนย์วัฒนธรรมมีโครงการสำคัญคือ โครงการศูนย์ข้อมูลกลาง โครงการหอประวัติมหาวิทยาลัย โครงการหอวัฒนธรรม และโครงการห้องผ้าอีสาน

การจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเสนอการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้มีขึ้นในช่วงก่อนแผน 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งการดำเนินการเริ่มในช่วง พ.ศ. 2538 - 2539 โดยมหาวิทยาลัยคาดหวังจะให้หน่วยงานที่รองรับภาระด้านศิลปวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2539 มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐในการจัดสร้างหอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม การจัดตั้งสำนัก จะเป็นการยกระดับการพัฒนาโครงการศูนย์วัฒนธรรมอีสานให้มีสถานภาพเป็นหน่วยงานเทียบเท่าคณะ เป้าหมายของการจะยกระดับหน่วยงานดังกล่าวเป็นไปเพื่อการเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า วิจัย และเผยแพร่ด้านศิลปวัฒนธรรม ศูนย์สารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการประมวลองค์ความรู้และถ่ายทอดทักษะด้านศิลปวัฒนธรรม กระแสหลักวัฒนธรรมท้องถิ่น และ

วัฒนธรรมส่วนภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งศูนย์ประสานงานศิลปวัฒนธรรมทั้งภายในภายนอกมหาวิทยาลัย ลักษณะการดำเนินงานในแผน 8 พบว่ามีการจัดกิจกรรมการวิจัย สัมมนา การฟื้นฟูวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการพัฒนาด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้มีการเสนอแนะแผนงานที่นำเอากิจกรรมทางวัฒนธรรมมาใช้กับวิชาการที่มีการจัดการเรียนการสอน โดยมีสำนัก เป็นหน่วยงานประสานกับบุคลากรในสาขาต่าง ๆ

ในด้านโครงสร้างการบริหารงานของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พบว่ามีบุคลากรหลักในการบริหารคือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ เลขานุการสำนักหัวหน้าฝ่ายศึกษาวิจัย ฝ่ายส่งเสริมเผยแพร่ และฝ่ายข้อมูลสารสนเทศ นอกจากนี้ยังมีการตั้งกรรมการเพิ่มตาม พ.ร.บ.มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยอธิการบดี หรือรองอธิการบดีเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนคณะ ๆ ละ 1 คน ผู้แทนข้าราชการจากกองที่เกี่ยวข้องไม่เกิน 2 คน เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกินครึ่งหนึ่งของกรรมการโดยตำแหน่ง (โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540, ค, 40)

โครงสร้างการดำเนินการใน พ.ศ. 2543 - พ.ศ. 2545 เป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนางานด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการประชุมระดมความเห็นร่างแบบฉบับโครงการจัดตั้งสำนัก ซึ่งคาดการณ์ว่าจะเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบซึ่งการเตรียมออกนอกระบบ ในส่วนงานวัฒนธรรม พบว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ได้มีคณะกรรมการจากภายในและนอกมหาวิทยาลัยมาตรวจสอบและประกันคุณภาพ ขณะที่มหาวิทยาลัยได้ชะลอการตั้งสำนักเป็นสถาบัน หรือหน่วยงานที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาอย่างเป็นทางการ กล่าวได้ว่าแผนงานสำหรับการจัดตั้งสำนัก อย่างเป็นทางการยังอยู่ในขั้นรอการพิจารณา

ความสัมพันธ์ของศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยกับชุมชนพบว่า มีการอาศัยความร่วมมือจากชุมชนปราชญ์ชาวบ้านในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรม โดยงานวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเป็นการระดมผู้มีผลงานทางวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยร่วมกับองค์กรภาครัฐ เอกชน

ในจังหวัด โดยเฉพาะในส่วนของสภาวัฒนธรรมของ
ขอนแก่น ลักษณะความร่วมมือที่เห็นได้ชัด เช่น การจัด
กิจกรรมงานประเพณีของชาวอีสานนับเป็นจุดเด่นของ
การดำเนินการของมหาวิทยาลัยภูมิภาคนี้อันที่สร้างความ
สัมพันธ์กับชุมชนได้แนบแน่น กิจกรรมที่แสดงออก อาทิ
กิจกรรมประจำปี กิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมการ
แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และกิจกรรมการเผยแพร่
ผลงาน (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544, 190)

3. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ความคิดในการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษา
จากส่วนกลางสู่ภาคใต้เป็นกระแสที่ได้รับการสนองตอบ
จากรัฐและการเรียกร้องของประชาชนในภาคใต้ ในช่วง
พ.ศ. 2505 คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้นำโดยจอมพล
ประภาส จารุเสถียร ได้ดำริจะตั้งมหาวิทยาลัยโดย
ครั้งแรกจะตั้งบริเวณทุ่งนเรนทร์ ตำบลบ่อทอง อำเภอ
หนองจิก จังหวัดปัตตานี ใน พ.ศ. 2507 คณะรัฐมนตรี
ได้เห็นว่าคุณยากลางมหาวิทยาลัยภาคใต้ควรอยู่ที่ตำบล
รูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เพราะปัตตานีมี
ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และเป็นที่ตั้งของมณฑล
ปัตตานี ต่อมาได้ลดบทบาทลง ดำริการตั้งมหาวิทยาลัย
ที่ปัตตานีเกิดขึ้นพร้อมกับการเรียกร้องของกลุ่มประชาชน
ในปัตตานี ใน พ.ศ. 2509 รัฐได้จัดสรรงบประมาณ
ครั้งแรกเพื่อตั้งมหาวิทยาลัยในภาคใต้ (อนุสรณ์ 20 ปี
มอ., 2530, 33 - 38; วิทยา ยุวชิต, 2521, 1 - 3)
ใน พ.ศ. 2510 ได้มีการบริจาคที่ดินจากคุณหญิงหลง
อรรรถระวีสุนทร จำนวน 690 ไร่เศษ ที่อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลาจึงได้มีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ที่หาดใหญ่
อีกแห่งหนึ่ง ภารกิจของมหาวิทยาลัยในระยะแรกมี
ทิศทางการพัฒนา คือ การจัดการศึกษา การร่วมมือจาก
ประชาชนในภาคใต้ด้านกิจกรรม การศึกษาวิจัย และ
บริการแก่ประชาชน การเร่งพัฒนากำลังคน การส่งเสริม
จริยธรรม (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2515, 50)

พัฒนาการภายใต้ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้

ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ.
2522 ทั้งนี้เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานอธิการบดี
ทั้งนี้เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน และเพื่อจะ

ขยายงานในฐานะหน่วยงานเทียบเท่าคณะต่อไป และ
ในแผน 4 มหาวิทยาลัยมีนโยบายหลักซึ่งเป็นแนวทาง
การพัฒนา มหาวิทยาลัยสืบต่อมาก็คือ การสอน การวิจัย
การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
ท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2532, 39 และ
ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลา-
นครินทร์, 2532, 1) อาคารศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้
ได้เปิดดำเนินงานครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2526 เพื่อ
ดำเนินการตามภารกิจมหาวิทยาลัยด้านทำนุบำรุงศิลป
วัฒนธรรม การตั้งศูนย์ฯ ที่ปัตตานีด้วยเหตุผลทาง
วัฒนธรรมคือลักษณะเด่นของวัฒนธรรมภาคใต้ตอนล่าง
ที่มีการอยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืนระหว่างไทยพุทธ
มุสลิม และจังหวัดปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์
ยาวนาน เมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ขึ้นใน
พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัย
จะเป็นแหล่งการเรียนรู้และทำความเข้าใจชุมชนท้องถิ่น
เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง
(ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลา-
นครินทร์, 2532, 1, 6) ในด้านโครงสร้างการบริหาร
งานของศูนย์มีตำแหน่งผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ
มีคณะกรรมการที่ปรึกษาและส่งเสริม คณะกรรมการ
ประจำศูนย์ การดำเนินการมีฝ่ายพิพิธภัณฑสถานและเผยแพร่
สำนักงานเลขานุการงานเอกสารและศิลปกรรม ผลการดำเนิน
งานช่วงแรก พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2532 เป็นการจัด
กิจกรรมเสริมหลักสูตร การร่วมมือกับองค์กรเอกชน การ
บริการความรู้ พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ (มหา
วิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2525, 10) มีการเก็บรวบรวม
โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุกรมพื้นบ้านจำนวนหนึ่งเพื่อ
การศึกษา เผยแพร่และจัดแสดงให้ผู้สนใจได้ศึกษา
(มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2526, 41)

ในพ.ศ. 2532 ได้มีการขยายหน่วยงานด้าน
วัฒนธรรมในวิทยาเขตหาดใหญ่ ภายใต้ชื่อหน่วยงาน
โครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม ทำ
หน้าที่ในวิทยาเขตหาดใหญ่ (โครงการจัดตั้งสถาบัน
วัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา, 2543, 6) ขณะที่
วิทยาเขตอื่นยังไม่พร้อมดำเนินการ อย่างไรก็ตาม
ลักษณะการบริหารงาน จะมีสถาบันวัฒนธรรมปัตตานี
เป็นหน่วยงานใหญ่ และในการปฏิบัติมีการดำเนินงาน

ในแนวทางเดียวกันคือ เป็นหน่วยงานเพื่อภารกิจดังกล่าว เป็นสำคัญ

พัฒนาการในช่วงจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมศึกษา

ในระยะแผน 7 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้ความเห็นชอบบรรจุเรื่องที่จะตั้งสถาบันศิลปวัฒนธรรม โดยจะรวมเนื้องานของศูนย์ที่ปัตตานีและศูนย์ที่หาดใหญ่ เป็นเนื้องานเดียว และใช้ชื่อสถาบันวัฒนธรรม สถาบันนี้จะตั้งอยู่ที่ปัตตานีและมีการบริหารงานครอบคลุมหน่วยงานย่อยกระจายในวิทยาเขตอื่น โครงการจัดตั้งสถาบันศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2543, 6 - 7) ต่อมาในแผน 8 ในวิทยาเขตปัตตานีได้เสนอหน่วยงานสถาบันกัลยาณิวัฒนา เพื่อการศึกษาภาษา และวัฒนธรรมสัมพันธ์เพื่อศึกษาภาษา วัฒนธรรม จัดทำศูนย์ข้อมูลเพื่อให้บริการต่อมาหน่วยงานนี้ได้บูรรวมอยู่ในเนื้องานของสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ด้านแนวคิดและที่มาของการดำเนินการจะเน้นการศึกษา วัฒนธรรมภาคใต้ตอนล่างและมีนโยบายจะบูรณาการความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานและบุคคลหลากหลายสาขา ด้านการบริการวิชาการเน้นข้อมูลวัฒนธรรม (สมบูรณ์ ธนะสุข, สัมภาษณ์) ในแผน 8 มหาวิทยาลัยได้กำหนดแผนดำเนินการระยะยาวให้สถาบันฯ มีพันธกิจที่สำคัญคือ ดำเนินงานวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัย การสร้างองค์ความรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่น ประสานงานกับคณะหน่วยงานที่ผลิตบัณฑิต เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย การสัมมนาทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในมิติภูมิปัญญาไทยระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายของแผนดำเนินการคือ ประการแรก ด้านความมั่นคง ในแง่ที่วัฒนธรรมจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ด้านความร่วมมือและการรวมตัวไปสู่พลังการดำเนินการ ประการที่สอง เป็นการสร้างความสัมพันธ์เครือข่ายทางวัฒนธรรม เน้นการศึกษาวิจัย ประการที่สาม เป็นการให้ความสำคัญในการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการศึกษาวิจัย เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และประการสุดท้าย คือ ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยมหาวิทยาลัยจะใช้มิติทางวัฒนธรรมนำการพัฒนา

ทางวิชาการให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืนในทุกสาขา วิชาการ โดยการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาภูมิความรู้ ความสามารถของบุคลากร

ด้านการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าในส่วนวิทยาเขตปัตตานีได้มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมเป็นฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็นการผลิตสื่ออบรมศิลปะพื้นบ้าน ฝ่ายพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ภาคใต้เน้นข้อมูลบริการการศึกษา ศิลปวัตถุที่จัดแสดง พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณ ฝ่ายการศึกษาวิจัยเน้นข้อมูลวิชาการ การวิจัย (โครงการจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา, 2543, 14 - 15) ส่วนการดำเนินการในศูนย์ฯ วิทยาเขตหาดใหญ่ มีการศึกษาภูมิปัญญาเพื่อนำมาพัฒนาองค์กรชุมชนภาคใต้ เช่น การส่งเสริมฟื้นฟูผ้าทอภาคใต้ การสร้างความเข้มแข็งทางมาตรฐานดนตรีไทย การดำเนินการที่หาดใหญ่มีการจัดทำแผนงบประมาณที่เป็นอิสระจากปัตตานี เพื่อความคล่องตัวในทางปฏิบัติ (อัมพร ศรีประสิทธิ์, สัมภาษณ์)

รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงาน สถาบันวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันและอนาคต

1. รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของสถาบันวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สถาบันวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ภายใต้ชื่อสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้มีรูปแบบโครงสร้างแบบส่วนราชการ โครงสร้างการบริหารงาน ประกอบด้วย ตำแหน่งผู้บริหาร คือ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ มีคณะกรรมการสำนักทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานของสำนักฯ มีตำแหน่งผู้บริหารเป็นฝ่ายปฏิบัติ คณะกรรมการประจำสำนักจะเป็นผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้ทรงคุณวุฒิ การบริหารในปัจจุบันถือว่ามีความคล่องตัวในทางปฏิบัติและไม่มีความซับซ้อน ในส่วนการจัดองค์กรเป็นส่วนต่าง ๆ 5 ฝ่าย คือ สำนักงานเลขานุการ ฝ่ายวิชาการและข้อมูล ฝ่ายเผยแพร่และพัฒนา และฝ่ายส่งเสริมการอนุรักษ์ และฝ่ายหอศิลป์พิพิธภัณฑ์ (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545,

4) การดำเนินงานของสำนักในปัจจุบันพบว่าในสวนปณิธาน วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ภารกิจของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมีความชัดเจน บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางขององค์กร ในส่วนของแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติยังต้องปรับปรุงให้เป็นระบบ ในการดำเนินการกิจกรรมฝ่ายต่างๆ ของสำนักยังไม่ครอบคลุมในทุกด้านจึงต้องประเมินผลให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น รวมทั้งเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ เพิ่มนโยบายการทำงานเชิงรุก การบริการวิชาการสู่สังคมเพิ่มบทบาทการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545, 18 - 20) ในด้านระบบการบริหารและผู้บริหาร สมควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการทำงาน ด้านงบประมาณเนื่องจากงบประมาณมีจำกัด สำนักฯ ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมตามภาระงานที่ขยายขอบเขตเพิ่มและการพึ่งตนเองจากกิจกรรมบริการทางวิชาการที่ทำให้เกิดรายได้ (พงศ์เดช ไชยคุตร, สัมภาษณ์)

2. รูปแบบและโครงสร้างการบริหารของสถาบันวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีการจัดรูปแบบภายใต้หน่วยงานราชการในระยะแผน 9 มหาวิทยาลัยเน้นบทบาททางวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานในบริบทของวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชียและนานาชาติ อย่างไรก็ตามพบว่า ในด้านการผลักดันให้สำนักฯ ได้มีสถานภาพเป็นหน่วยงานที่ออกนอกระบบซึ่งเป็นกรอบโครงสร้างใหม่กำลังอยู่ในช่วงดำเนินการด้านการบริหารงานของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมปัจจุบันยึดถือโครงสร้างในปี 2541 คือ อยู่ภายใต้สภามหาวิทยาลัย อธิการบดีและรองอธิการบดี ผู้อำนวยการสำนัก รองผู้อำนวยการสำนัก ซึ่งจะมีคณะกรรมการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วยคณะกรรมการประจำสำนัก คณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการหอศิลปวัฒนธรรม ผลการดำเนินการภายใต้คณะกรรมการฯ ประการแรกคือ ด้านงบประมาณพบว่า การจัดสรรงบประมาณได้รับจากเงินหมวดอุดหนุนทั่วไปและงบประมาณแผ่นดิน เพื่อ

นำไปใช้กิจกรรมที่กำหนดในแผนประจำปี ซึ่งปัญหานี้คณะกรรมการได้เสนอให้สำนักฯ มีการจัดหารายได้เลี้ยงตนเอง อาทิ กิจกรรมทางวิชาการในรูปแบบคณะกรรมการได้ส่งผลให้สำนักฯ มีเครือข่าย และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น (ชอบ ดีสวนโคก; บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล, สัมภาษณ์) การประสานงานระหว่างองค์กรเอง พบว่า สำนักฯ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดมีการดำเนินการอย่างเข้มแข็ง ด้านความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานของสำนัก พบว่า สังคมภายนอกคาดหวังให้มหาวิทยาลัย มีบทบาทการรวบรวมความรู้ที่ถูกละทิ้งวิชาการ โดยเฉพาะภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในภาคอีสาน (ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536, 2 - 6) การจัดกิจกรรมทางวิชาการนอกจากนี้ ยังควรมีการสืบสานการศึกษาความรู้โดยจัดหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับอักษรไทยนิยมของภาคอีสาน การจัดทำบัญชี การศึกษาเรื่องราวภูมิปัญญาในเอกสารโบราณหนังสือผูก ได้มีการรวบรวมเก็บรักษาของศูนย์วัฒนธรรม (นายบุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล) อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่เป็นแบบแผนงานของสำนักฯ ในปัจจุบันและมีการสานต่อในอนาคตมีภาระเน้นการดำเนินงาน 3 ประการ คือ ประการที่ 1 การจัดกิจกรรมที่ทำต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่จะเป็นงานประเพณี กิจกรรมบริการชุมชน กิจกรรมวัฒนธรรมสัญจร ประการที่สอง เป็นกิจกรรมสัมมนาเชิงวิชาการ โดยมีการจัดทุกปีร่วมกับสภาวัฒนธรรมของจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นเจ้าภาพการจัดงานจะจัดร่วมกับงานเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานด้านวัฒนธรรม และประการสุดท้าย เป็นการจัดแสดงผลงานในส่วนหอวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรม เป็นการจัดแสดงผลงานของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543, 13)

3. รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของสถาบันวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของสถาบันวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของ

มหาวิทยาลัยในปัจจุบันและอนาคต (แผน 15 ปี พ.ศ. 2545 - 2549) รูปแบบยังคงเป็นส่วนราชการ สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้าในการสร้างองค์ความรู้และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสังคมภาคใต้เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้กับชุมชน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2543ข, 1, 18 - 19) สถาบันมีสถานภาพเทียบเท่าคณะวิชา มีกรอบอัตรา ภาระงาน หน่วยงาน และศักยภาพในการพัฒนา งานในภารกิจที่รับผิดชอบได้ การวิจัยด้านวัฒนธรรมเป็นจุดเน้นประการหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพงานด้านวัฒนธรรม (ระวีวรรณ ชุ่มพฤกษ์, สัมภาษณ์) ในส่วนเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคตมีแนวทางดำเนินภายใต้หลัก 7 ประการ คือ (1) การดำเนินงานจะมีเครือข่ายวิทยาเขตต่างๆ ในรั้วของสถาบันวัฒนธรรมศึกษา (2) มีการศึกษาวิจัยภาคใต้ตอนล่าง (3) งานฟื้นฟูสืบสานภูมิปัญญา (4) งานส่งเสริม และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (5) งานเผยแพร่ (6) งานพัฒนา (7) การเชิดชูเกียรติผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2543ก, 21) ด้านการบริหารส่วนราชการของสถาบันวัฒนธรรมศึกษา มีสถานภาพเทียบเท่าคณะวิชา มีการบริหารงานภายใต้คณะกรรมการซึ่งมีคณะกรรมการนโยบายและคณะกรรมการดำเนินการ คณะกรรมการนโยบายแต่งตั้งจากบุคลากรภายในและบุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม โดยปัจจุบันผู้อำนวยการสถาบันฯ มีบทบาทในการเสนอแนะการคัดเลือกคณะกรรมการ ส่วนคณะกรรมการดำเนินงานจะเป็นเจ้าหน้าที่ภายในสายการบริหาร มีผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ สำนักงานเลขานุการ งานส่งเสริมเผยแพร่ งานพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ งานวิจัยในส่วนของวิทยาเขตปัตตานี ส่วนวิทยาเขตอื่นๆ ดำเนินการในวิทยาเขตตามแผนงานด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย และมีผู้อำนวยการของโครงการของศูนย์ เช่น ในวิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นต้น (สถาบันวัฒนธรรมศึกษาฯ, 2545, 6) ผลการดำเนินงาน 1) ด้านการบริหาร ปัจจุบันระบบการบริหารงานยังคงต้องการให้มีการผลักดันให้สถาบันฯ เป็นหน่วยงานที่ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา ควรจัดให้มีคณะกรรมการประจำคณะกรรมการเชิงนโยบาย และที่ปรึกษาจะทำให้การ

บริหารงานมีความคล่องตัวให้มีการประเมินผลโครงสร้างและระบบการบริหาร การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการจัดให้บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง 2) ด้านปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ วัตถุประสงค์และแผนของสถาบันวัฒนธรรมศึกษาพบว่าการกำหนดประเด็นชัดเจน หากแต่ยังต้องมีการปรับปรุงการจัดรูปแบบของงานให้มีระบบ มีการประเมินผลจากโครงการต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแผนปฏิบัติงานต่อไป 3) ด้านการวิจัย พบว่าการส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยด้านวัฒนธรรม โดยมีการจัดสรรงบประมาณเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 เป็นต้นมา โดยเน้นพื้นที่ศึกษาวิจัยในเขตของภาคใต้ตอนล่างเป็นหลัก การวิจัยยังต้องการความร่วมมือกับคณะวิชาต่าง ๆ เพราะการวิจัยด้านวัฒนธรรมยังต้องอาศัยนักวิจัยทั้งจากหน่วยงานเอง และการบูรณาการกับนักวิจัยสาขาต่าง ๆ ซึ่งกระจายอยู่ในระดับคณะวิชาต่าง ๆ (ระวีวรรณ ชุ่มพฤกษ์, สัมภาษณ์) 4) ด้านเนื้อหาการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรม การศึกษาเนื้อหาการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมเท่าที่ผ่านมาพบว่าขอบเขตด้านการดำเนินงานตามแผนและนโยบายมีขอบเขตครอบคลุมวัฒนธรรมระดับชาติ คือ มีกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การเผยแพร่ การแลกเปลี่ยน การฟื้นฟู และการพัฒนา มีการส่งเสริมให้ทุกบุคลากรด้านวัฒนธรรมของคณะโดยตลอด เช่น การส่งเสริมคณะหนึ่งตระกูล (สัมภาษณ์ นายจรัส ชูชื่น) ในด้านปัญหาเชิงโครงสร้าง แนวคิดการดำเนินงานเพื่อให้มีการผลักดันเนื้อหาให้เกิดความเชื่อมโยงกับการผลิตบัณฑิต คือ งานวัฒนธรรมควรจะทำอยู่ในระดับคณะกรรมการเรียน การสอนการจัดให้มีวิชาการศึกษาทั่วไป หรือการพัฒนาบทบาทของสถาบันฯ ในการมีส่วนสำคัญที่สร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่ผลิตบัณฑิต เพราะงานวัฒนธรรมควรมีส่วนสำคัญ ปฏิบัติให้ได้สู่ผู้รับบริการของมหาวิทยาลัยคือ นักศึกษา ซึ่งบทบาทในปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาในระดับนโยบายและการนำไปปฏิบัติ (อนันต์ ทิพย์รัตน์ และระวีวรรณ ชุ่มพฤกษ์, สัมภาษณ์) 5) ปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุน พบว่า ปัจจุบันสถาบันได้รับเงินสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งเทียบเป็นอัตราส่วนกับการได้รับจัดสรรในส่วนภารกิจทั้งสามของมหาวิทยาลัย

นับได้ว่าเป็นอัตราที่น้อยมากคือ ประมาณร้อยละ 0.09 ของงบประมาณทั้งหมด แนวทางต่อไปควรมีการปรับปรุงทั้งคุณภาพและอัตรางบประมาณที่สนับสนุนที่เพียงพอในการพัฒนาคุณภาพของงานในระบบ และมีประสิทธิภาพพร้อมในการตรวจสอบจากภายนอก (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, 2545, 24)

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ด้านการบริหารงานของสถาบันวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยภูมิภาคซึ่งเป็นหน่วยงานที่บริหารงานในส่วนราชการ การบริหารงานในระบบราชการไทยในมหาวิทยาลัยเป็นแบบแยกส่วนเพราะผู้บริหารหน่วยงานต่างฝ่ายต่างดำเนินการเฉพาะหน่วยงานที่ตนเองรับผิดชอบ ขาดการประสานนโยบาย โดยเฉพาะภารกิจด้านการทำนุบำรุงด้านวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยควรเป็นภารกิจที่ทุกหน่วยงานได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทั้งการเสนอในระดับนโยบายและการนำไปปฏิบัติ เพราะตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยระบุเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย อันหมายถึงทุกฝ่ายทั้งในด้านการจัดองค์ความรู้ที่แทรกในระบบการสอนซึ่งเป็นหน้าที่ของคณะ การสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และมีสถาบันวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือดำเนินการ ดังนั้นการบริหารงานควรเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภายในโครงสร้างของมหาวิทยาลัย

2. ด้านการบริหารงานภายในองค์กรเองควรมีการผลักดันให้ผู้บริหารของสถาบันด้านวัฒนธรรมมีอำนาจตัดสินใจในการดำเนินงานแบบเบ็ดเสร็จในการบริหารเพื่อจะให้มีผู้บริหารที่รับผิดชอบปัญหาอย่างชัดเจน เน้นการบริหารงานที่ฉับไว แก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดการคล่องตัวในการบริหารจัดการตามภารกิจด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานและควรเปิดโอกาสให้บุคลากรภายในหน่วยงาน บุคลากรจากหน่วยงานอื่นของมหาวิทยาลัยและตัวแทนชุมชนมีโอกาสในการสรรหาและประเมินการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์กร

3. ด้านการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรม ควรมีการประสานเพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันท้องถิ่นทั้งสามแห่ง รวมทั้ง

มหาวิทยาลัยที่กำเนิดใหม่ในภูมิภาคเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนแนวคิดการดำเนินงาน การประสานความร่วมมือ การร่วมแก้ไขปัญหาโดยอาศัยเครือข่ายด้านองค์กรที่มีการทำงานคล้ายกันในมหาวิทยาลัยภูมิภาค

4. การสนับสนุนให้มีการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการนโยบายและคณะกรรมการดำเนินการของสถาบัน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการพัฒนารูปแบบองค์กรและการแบ่งส่วนราชการในโครงสร้างใหม่ ซึ่งพบว่าทั้งสามสถาบันในมหาวิทยาลัยภูมิภาคมีรูปแบบนี้ แต่การดำเนินการด้านนโยบายควรมีตัวแทนจากทุกคณะวิชา และองค์กรส่วนราชการ เอกชนที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมีบูรณาการจากหลายฝ่ายได้ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนางานในลักษณะการมีส่วนร่วมให้เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระหว่างมหาวิทยาลัยและสังคมภายนอก เพราะการที่มหาวิทยาลัยจะดำรงบทบาทในการธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมระดับชาตินั้นต้องตระหนักถึงการสร้างสำนึกของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกระดับในหน่วยงานและขยายสู่การสร้างสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น อันเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย

5. การสนับสนุนให้มีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนความร่วมมือทางวัฒนธรรมในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศ รวมถึงมหาวิทยาลัย องค์กรด้านวัฒนธรรมต่างประเทศ อันจะเป็นแนวทางการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมระดับชาติไปสู่สังคมโลกตามเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่มีการกำหนดไว้ ซึ่งพบว่าแนวทางการเผยแพร่ดังกล่าวมีในสายงานของสถาบันวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่ง คือ ฝ่ายงานส่งเสริมและเผยแพร่ แต่การดำเนินงานยังจำกัดในลักษณะของการเผยแพร่ในโครงการแสดงด้านศิลปวัฒนธรรม การจัดงานวัฒนธรรม ในขณะที่การเผยแพร่ในลักษณะการวิจัย การสัมมนาทางวิชาการยังขาดการสนับสนุนเผยแพร่ที่ชัดเจน ดังนั้นหากมหาวิทยาลัยต้องการสนับสนุนนโยบายการพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัยจึงควรสนับสนุนการสร้างผลงานวิจัยวัฒนธรรมให้มีการเผยแพร่ผลงานพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมในลักษณะอื่นด้วย

6. การหารายได้ของมหาวิทยาลัย เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบในอนาคต สถาบันด้านวัฒนธรรมควรมีนโยบาย แนวทางในการจัดการรายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและมีงบประมาณอย่างเพียงพอในการบริหารเพื่อพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ นโยบายการหารายได้จะต้องมีรูปแบบที่สอดคล้องกับปณิธานและเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัยเพื่อให้สถานะทางเศรษฐกิจในสังคมที่พอเพียงและเหมาะสม ซึ่งแนวทางการหารายได้ของสถาบันฯ ในมหาวิทยาลัยบางแห่งได้เริ่มดำเนินการ ทั้งนี้ เพราะเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินรายได้ที่มหาวิทยาลัยสนับสนุนภารกิจด้านนี้ทุกแห่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ มีอัตราที่น้อยและไม่เพียงพอในการพัฒนางานด้านนี้จริงจังเมื่อเทียบกับภารกิจด้านอื่น กิจกรรมหารายได้ เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการในลักษณะการเก็บค่าลงทะเบียน อย่างไรก็ตามพบว่ายังขาดการกำหนดกรอบนโยบายด้านนี้ที่ชัดเจน ทั้งนี้เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบสถาบันดังกล่าวจะสามารถพึ่งตนเองในด้านงบประมาณที่มีอย่างเพียงพอ

7. การศึกษาวิจัย เป็นงานที่มีในทุกคณะ และปัจจุบันมหาวิทยาลัยเน้นกระบวนการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูล แต่จากการวิจัยพบว่า การสนับสนุนนักวิจัย ทั้งอัตราค่าจ้าง และทุนการดำเนินงานยังมีขอบเขตจำกัด ทำให้สถาบันฯ พัฒนางานวิจัยอยู่ในขั้นล่าช้า มีการส่งเสริมการทำงานวิจัยกับบุคลากรระดับคณะค่อนข้างน้อยทำให้สถาบันมีจุดอ่อนในการสร้างองค์ความรู้ระดับลึกที่เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่จากการวิจัยจึงควรมีการระดมความคิดจากคณาจารย์ของคณะวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยด้านวัฒนธรรมให้มีกรอบชัดเจน มีการส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะการวิจัยเชิงบูรณาการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของการสนับสนุนทุนวิจัยวัฒนธรรมโดยสถาบันฯ จะมีบทบาทในการประสานการขอทุนจากองค์กรภายนอกทั้งในและต่างประเทศในการทำงานวิจัย ขณะเดียวกันด้านบุคลากร การวิจัยไม่ควรจำกัดเฉพาะนักวิจัยของสถาบันแต่ควรสนับสนุนให้บุคลากรจากหน่วยงานอื่นโดยเฉพาะระดับคณะให้เป็นผู้วิจัยโครงการของสถาบัน เพราะโดยพื้นฐานของการวิจัยด้านวัฒนธรรมมีขอบเขตกว้างและต้องอาศัยบุคลากร

ที่มีความชำนาญ ความถนัดในหลากหลายสาขาวิชา มาร่วมวิจัย อันจะทำให้เกิดงานทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพของการวิจัย มากกว่าการจำกัดกลุ่มบุคลากร การดำเนินการวิจัยเฉพาะอัตรานักวิจัยของสถาบันเท่านั้น นอกจากนี้ในขั้นของการสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ควรมีการจัดระบบขั้นตอนชัดเจนเพื่อให้มีการตีพิมพ์ผลงานเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง และมีการประสานงานติดต่อระหว่างนักวิจัยของสถาบันและนักวิจัยระดับคณะอย่างเป็นระบบมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างยุติธรรมสำหรับนักวิจัย รวมทั้งการมีการประสานโครงการวิจัยในลักษณะมีขั้นตอนรวดเร็ว พัฒนาคุณภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2507). **ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2435 - 2507**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2522). **พ.ร.บ.สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- โครงการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย เชียงใหม่. (2534). **เอกสารรายงานการดำเนินการโครงการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2543). **โครงการจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา**. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2540). **เอกสารทบทวนโครงการจัดตั้งสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2518ก). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)**. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- _____. (2518ข). **สารสนเทศเกี่ยวกับทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ**. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

- (2529). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6** (พ.ศ. 2530 - 2534) กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- (2533). **อุดมศึกษาไทย: สู่นาคตที่ท้าทาย : รายงานของคณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษา ระยะยาว**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2534). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7** (พ.ศ. 2535 - 2539) กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- (2537). **สองทศวรรษ ทบวงมหาวิทยาลัย. (ที่ระลึกวันคล้ายวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัย 20 ปี)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2539). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8** (พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- (2544). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9** (พ.ศ. 2545 - 2549) กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ใน **พระราชกิจจานุเบกษา** ล. 116 ต. 74 ก. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2509). **เอกสารการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2532). **มหาวิทยาลัยขอนแก่นครบรอบ 10 ปี**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- (2544). **เอกสารรายงานการดำเนินการโครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2527). **ที่ระลึกครบรอบ 20 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2515). **รายงานประจำปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2515**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- (2525). **รายงานประจำปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2525**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- (2526). **รายงานประจำปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2526**. สงขลา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- (2532). **รายงานประจำปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2532**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- (2543ก). **โครงการจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา**. ปัตตานี: โครงการจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา.
- (2543ข). **ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ฉบับใหม่ (รูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับ)** สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540**. กรุงเทพฯ: สภานิติบัญญัติ.
- รุจยา อากาศ, ม.ร.ว.(2528). **ประวัติการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา ยุวชิต. (2521). **บันทึก 14 ปี ความทรงจำ**. (เอกสารบันทึกความทรงจำการเรียกร้อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บันทึก 29 มิ.ย. 2521) (อัคราณา) ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2532). **ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้**. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2536). **โครงการร่วมมือมหาวิทยาลัยขอนแก่น สหวิทยาลัยอีสานและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์.
- สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2545). **รายงานประเมินตนเองครั้งที่ 2** (มิ.ย. 2544 - มี.ค. 2545). ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการพิเศษและสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ, สำนักงานรัฐมนตรี. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9** (พ.ศ. 2545 - 2549). กรุงเทพฯ: สำนักงานรัฐมนตรี.
- สำนักงานรัฐมนตรี. (2524). **ประกาศนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติฉบับวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524**.

- กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
 _____ . (2529). **ประกาศเรื่องให้ใช้แนวทางในการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 (2543ก). **รายงานการศึกษาตนเองประจำปีงบประมาณ 2543**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 _____ . (2543ข). **สูจิบัตรการจัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการและการจัดงานเชิดชูเกียรติ ผลงานด้านวัฒนธรรมครั้งที่ 1 เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย 2543**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
 (2544). **รายงานการศึกษาตนเองของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเพื่อรับการตรวจสอบคุณภาพภายใน 18 ก.ค. 2544**. เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
 _____ . (2545). **ร่วมพยอม, 33** (กรกฎาคม - กันยายน) 2545.
- สุบิน ปิ่นขยัน. (2531). **แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนอุดมศึกษาระยะยาว เอกสารประกอบการประชุมการวางแผนอุดมศึกษาระยะยาว (3 - 10 กุมภาพันธ์ 2531 ณ โรงแรมสวนสามพราน นครปฐม)**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- อนุสรณ์ 20 ปี มอ.(จัดพิมพ์หนังสือเนื่องในโอกาส ครบรอบ 20 ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์). (2530). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์.
- สัมภาษณ์**
 จรัส ชูชื่น. สำนักงานเลขานุการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 17 พฤศจิกายน 2546.
- ชอบ ดีสวนโคก. สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, วันที่ 24 เมษายน 2545.
- บุญเกิด พิมพ์วีระเมธากุล. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 26 เมษายน 2545.
- สมบูรณ์ ธนะสุข. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 7 เมษายน 2546.
- พงศ์เดช ไชยคุตร. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 8 เมษายน 2545.
- ระวีวรรณ ชุ่มพุกฤษ. สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 19 พฤศจิกายน 2546.
- อนันต์ ทิพยรัตน์. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 30 กันยายน 2546.
- อัมพร ศรประสิทธิ์. สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 6 พฤศจิกายน 2546.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7 เมษายน 2545.